

LAGRÅDET

Utdrag ur protokoll vid sammanträde 2023-02-06

Närvarande: Justitierådet Mahmut Baran, f.d. justitierådet Mari Andersson och justitierådet Stefan Reimer

Förbättrade åtgärder när barn misstänks för brott

Enligt en lagrådsremiss den 26 januari 2023 har regeringen (Justitiedepartementet) beslutat inhämta Lagrådets yttrande över förslag till

1. lag om ändring i rättegångsbalken,
2. lag om ändring i lagen (1964:167) med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare,
3. lag om ändring i socialtjänstlagen (2001:453).

Förslagen har inför Lagrådet föredragits av rättssakkunniga Ida Lönneborg och Lisa Waltersson.

Förslagen föranleder följande yttrande.

Förslaget till lag om ändring i lagen med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare (LUL)

7 §

I paragrafen regleras när en företrädare för socialtjänsten ska närvara vid förhör med den som inte fyllt 18 år och är misstänkt för ett brott med fängelse i straffskalan. I dessa fall krävs särskilda skäl för att socialtjänsten inte ska behöva närvara. I 34 § andra stycket finns en särskild regel vid förhör med misstänkta som inte har fyllt 15 år där det i många fall krävs synnerliga skäl för att socialtjänsten inte ska närvara. Av tydlighetsskäl bör det i författningskommentaren till den nu aktuella paragrafen hänvisas till 34 §.

Av författningskommentaren framgår att ett särskilt skäl kan vara att det rör sig om brottslighet av mindre allvarligt slag. Vad som avses med sådan brottslighet har inte närmare preciserats. Det bör åtminstone i kommentaren klargöras att även vid brottslighet av mindre allvarligt slag kan det finnas behov av att en företrädare för socialtjänsten närvarar. Som exempel kan nämnas att om den unge är misstänkt för återkommande fall av ringa narkotikabrott finns det inte sällan ett särskilt behov av att socialtjänsten deltar i förhöret för att kunna medverka till att insatser enligt socialtjänstlagen kommer till stånd så fort som möjligt.

38 §

I paragrafen regleras när en bevistalan ska föras. En åklagare ska begära prövning i domstol av om den unge begått ett brott under vissa förutsättningar enligt första stycket 1–4, däribland om det för brottet inte är föreskrivet lägre straff än fängelse fem år eller om det rör sig om försök, förberedelse eller stämpling till sådant brott. I andra stycket finns ett undantag från "femårsregeln" som innebär att en bevistalan får väckas även i andra fall, om det föreligger

synnerliga skäl. I tredje stycket föreskrivs sedan att en bevistalan inte får väckas – varken enligt första eller andra stycket – om det finns särskilda skäl mot det.

Den lagtekniska konstruktionen med *synnerliga skäl* för en bevistalan i vissa fall enligt andra stycket och sedan *särskilda skäl* mot en sådan talan som en generell inskränkning enligt tredje stycket inbjuder till svårigheter och kan leda till tillämpningsproblem. En möjlig lösning vore att utforma den generella inskränkningen enligt tredje stycket något annorlunda. Förslagsvis kan tredje stycket i stället utformas enligt följande.

Bevistalan får inte väckas om särskilda omständigheter talar mot det.

Ett alternativ är att i lagtexten ytterligare utveckla tanken bakom inskränkningen enligt tredje stycket. Enligt författningskommentaren tar inskränkningen främst sikte på situationer när den unges låga ålder, personliga mognad eller sjukdom medför att en sådan talan bör undvikas. Även den situationen att det gått lång tid sedan brottet begicks nämns som skäl att avstå från en sådan talan.

I första stycket punkten 1 kan av språkliga skäl "han eller hon" bytas ut mot "den unge".

38 b §

I andra stycket hänvisas – vad gäller tillämpliga förfaranderegler för bevistalan – till de bestämmelser som gäller för allmänt åtal för brott för vilket det är föreskrivet fängelse i mer än ett år.

I remissens lagförslag gällande 32 § LUL, som reglerar hur och när bestämmelserna om förundersökning i 23 kap. rättegångsbalken ska tillämpas på en 31 §-utredning enligt LUL, har det ansetts nödvändigt att särskilt reglera när bestämmelserna om insyn enligt

23 kap. 18 a § rättegångsbalken blir tillämpliga på en slutförd 31 §-utredning. Bevistalan har i det sammanhanget jämförts med åtal.

Mot bakgrund av den särskilda reglering som har ansetts nödvändig i förslaget till 32 § LUL kan det övervägas om det också behövs en särskild reglering av vad som gäller när en väckt bevistalan före dom återtogs på grund av att bevisningen visar sig inte vara tillräcklig för en fällande dom. Om åtal är väckt gäller i den situationen en rätt till frikännande dom, om inte målsäganden övertar åtalet (se 20 kap. 9 § andra stycket rättegångsbalken).

38 c §

I paragrafen regleras i vilka situationer en lagakraftvunnen dom efter en bevistalan ska kunna undanröjas om det senare klarläggs att den som avses med domen hade fyllt 15 år när brottet begicks. I första stycket 1 anges som en förutsättning att den vars skuld prövats var över 15 år vid gärningen. Rätteligen bör i stället första stycket 1 lyda enligt följande.

1. det genom utredning som inte har lagts fram tidigare framgår att den vars skuld prövats hade fyllt 15 år vid gärningen, och

Övriga lagförslag

Lagrådet har ingen erinran mot förslagen.